
Jsou výzkumná centra opravdu zbytečná?

Jsou výzkumná centra opravdu zbytečná?

POLEMIKA

Přinášíme kritické ohlasy na článek Ladislava Andreye "Výzkumná centra vyhozené peníze".

Text dr. Andreye vyšel v příloze Věda 12. června. Z reakcí čtenářů LN jsme vybrali tři příspěvky.

Výzkumná centra - dobře vynaložené peníze

Článek jsem četl s úžasem. Tolik koncentrovaných dezinformací a pomluv se vidí opravdu málokdy. Jsem odpovědným řešitelem jednoho z výzkumných center (Centrum molekulární a buněčné imunologie) a myslím, že poměrně dobře znám situaci v široké oblasti českého chemického, biologického a biomedicínského výzkumu.

Nejprve fakta: Pětiletý program Výzkumná centra byl vyhlášen ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) v roce 2000 jako dosud nejvelkorysejší program na podporu toho nejlepšího v našem výzkumu. Ročně se z něj vynaložilo 750 milionů korun na podporu celkem 20 center základního výzkumu (podprogram A) a 11 center aplikovaného výzkumu (podprogram B). To je snad jediné, v čem se s panem Andreyem shodnu - a snad ještě v tom, že tento program byl tehdy skutečně vyhlášen příliš chvatně a jeho příprava nebyla rozhodně ideální.

Nicméně chvályhodným záměrem programu bylo podpořit, na naše poměry poněkud nadstandardně, nejlepší české výzkumné týmy a stimulovat jejich spolupráci. Zásadním kritériem bylo zapojení pracovišť z vysokých škol a vysoká účast studentů a mladých pracovníků. Od center byly očekávány výsledky vysoké světové úrovně. Činnost každého centra byla na konci každého roku důkladně hodnocena.

Mohu zodpovědně říci, že jsem se dosud nikdy neseťkal s tak důkladným (až snad přespříliš!) průběžným hodnocením - a to mohu srovnávat i s řadou svých grantů získaných od nejprestižnějších mezinárodních institucí. Nechápu tedy, jak může dr. Andrey tvrdit, že "miliony padly na absurdní nákupy nepotřebného nábytku, videotelefonů a mobilů pro celé příbuzenstvo". V našem centru se kupovaly moderní přístroje a jiné náležitosti nezbytné pro práci na dobré světové úrovni.

Pochopitelně nejsem obeznámen s výsledky všech center (výsledky souhrnného hodnocení by mělo brzy předložit MŠMT), ale mohu s plnou zodpovědností říci, že výsledky těch center základního výzkumu, která znám, jsou kvalitní a že peníze, věnované na jejich slibovaných 0.7 % hrubého domácího produktu (průměr "staré" EU). Na druhé straně není pravda, že letos vynakládá stát na výzkum a vývoj o čtyři miliardy méně než v roce 2003 - ve skutečnosti loni stát poskytoval zhruba 13,5 miliardy a letos 14,2 miliardy... (a v roce 1997 to bylo pouze 7 miliard).

Je dobré si uvědomit, že výzkumná centra spotřebovávala dosud pouze 5,3 % veškerých prostředků věnovaných státem na podporu výzkumu a vývoje. Jsem si zcela jist, že efektivnost využití těch zbývajících 94,7 % je rozhodně nižší (často velmi podstatně) než ve výzkumných centrech.

Závěrem: stejně jako velká většina předních českých vědců jsem přesvědčen, že principy, na kterých jsou postavena výzkumná centra, jsou správné, a že právě tudy vede cesta k efektivnějšímu využívání omezených státních prostředků. Samozřejmě je třeba, aby byla co nejnáročněji, na základě objektivních mezinárodních kritérií, hodnocena výkonnost jednotlivých center a týmů a hlavně aby z tohoto hodnocení byly vyvozovány jasné důsledky. Je také potřeba maximálně omezovat byrokracii.

Václav Hořejší, vedoucí vědecký pracovník, profesor imunologie

Videotelefony jsme si nekoupili

Čtenář sobotní přílohy LN se jistě pohoršoval nad vědci, kteří se nehorázně obohacují díky penězům určeným na projekt Výzkumných center (nebo je alespoň bezhlavě rozhazují) a kteří jsou v tom navíc podporováni bolševickými epigony z ministerstva školství. Došlo také na pikantní odhalení, že AV ČR páchá státu nebezpečnou sabotáž, třešničkou na dortu pak byla zmínka o blíže neurčených temných silách, které mají "po listopadu 1989 zájem na tom, aby v ČR bylo co nejmíň kriticky myslících jedinců".

Obrázek je to věru chmurný, ale naštěstí ne zcela pravdivý. Pracuji v jednom z oněch center, v Centru počítačové lingvistiky při MFF UK. V době založení centra jsem byl stejně jako většina mých současných kolegů ještě student.

Nastoupili jsme na nově vzniklé pozice a pracujeme na výzkumných projektech, které by bez centra nejspíš nikdy nevznikly. Paušální tvrzení, že peníze se "rozpusťily v násobném zvýšení příjmů některých pracovníků za činnost, jakou by odvedli, i kdyby centra neexistovala", tedy neodpovídá skutečnosti.

Naopak, díky projektu Výzkumných center tu vzniklo interdisciplinární pracoviště složené převážně z čerstvých absolventů Matematickofyzikální a Filozofické fakulty UK. "Videotelefony" ani "mobily pro celé příbuzenstvo" jsme si zatím nenakoupili, zato si bez ostychu vychutnáváme příležitost k soustředěné výzkumné práci ve výborném týmu, s kvalitním organizačním i technickým zázemím. Vážím si možnosti podílet se na chodu pracoviště, které ve svém oboru patří k uznávané evropské i světové špičce. Mluvit o takové situaci jako o "vyhozených penězích" a "velkém propadáku" není podle mého názoru na místě.

Zdeněk Žabokrtský, odborný pracovník, Centrum počítační lingvistiky

Autor si popletl údaje

V odstavci "Mnoho psů zajícova smrt" uvádí dr. Andrey správně, že existuje 20 center základního výzkumu. Jde o výzkum badatelský, nikoli čistě teoretický - na ten by téměř stačila "tužka a papír", které v dnešní době mohou být nahrazeny levným počítačem. Domníváme se, že experimentální výzkum dynamiky Země, který má na starosti Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický a který byl finančně dotován hlavně z hlediska investic, může být zařazen do kategorie A.

Nevíme, jak autor došel k závěru, že tento úkol obdržel nejvyšší finanční dotaci. Řazení udělených projektů na stránkách MŠMT je podle pořadového čísla došlých přihlášek do soutěže, naše došla jako pátá a první z přijatých, nikoli podle výše uvedené finanční dotace. Pokud jde o výši udělených finančních prostředků, je naše centrum naopak na předposledním místě, hned před - v článku také zmiňovaným - Centrem pro práci s patristickými, středověkými a renesančními texty z University Palackého v Olomouci. A pokud jde o naše "umístění" po vyhodnocení soutěže v roce 2000, skončili jsme v polovině výše zmiňované dvacítky udělených projektů a nikoli na prvním místě, jak uvádí autor. Náš obor v současnosti nepatří, alespoň v ČR, na výsluní vědy, jak naopak správně uvádí Ladislav Andrey v dalších částech svého příspěvku. Když už autorovi zřejmě vadí, že dotaci obdržel resortní výzkumný ústav (opravdový badatelský výzkum je přece schopna provádět pouze akademie věd), mohl se také informovat o tom, že v centru působí další 2 pracoviště z AV ČR a 2 pracoviště z vysokých škol. Výzkumný ústav nabídl ideální místo a podmínky pro experimenty geofyzikálního a geodynamického charakteru. S bližší prací centra, které je opravdu experimentální povahy, se může veřejnost seznámit v rámci pořadu ČT 2 - Popularis: "Jak se měří Země", který bude reprízován 1. července. O tom, že tematické zaměření centra není ve světě podceňováno, svědčí i to, že za dílčí řešené otázky byla udělena prestižní Descartova cena za rok 2004 udělovaná Evropskou unií. podporu, byly vynaloženy velmi dobře. Ostatně vědecké publikace jsou věcí zcela veřejnou - každý, koho to zajímá, si může v internetové databázi jako Web of Science (WoS) zkontrolovat, kolik publikací a v jak prestižních časopisech pracovníci center mají. nejlepšími uchazeči. Jsem zcela přesvědčen, že alespoň v oboru, který je mi blízký, tomu tak v naprosté většině případů bylo.

A jak je to vlastně se státní podporou výzkumu a vývoje? Česká republika skutečně nedosahuje oněch kýžených a vládou dlouho

Nadstandardní finanční podpora programu Výzkumná centra byla důležitá; dnešní věda je finančně velmi náročná a lepší už to nebude. Součástí nadstandardních podmínek byly i lepší platové podmínky pokud podpora z center umožnila, aby techničtí pracovníci měli konečně platy odpovídající průměrnému pražskému platu a alespoň někteří vědečtí pracovníci na úrovni jeho dvojnásobku, není to rozhodně něco, zač bychom se měli stydět. V centrech našel relativně dobré pracovní a zčásti i platové podmínky i nebývalý počet studentů a doktorandů. Pan Andrey je zjevně zastáncem absurdního (bohužel - značně rozšířeného) přesvědčení, že vědec má být chudý jako kostelní myš a svoji posvátnou práci konat pouze z nezištného nadšení.

Pan Andrey se pozastavuje nad tím, že podporu získala mnohá pracoviště, jejichž zástupci seděli v radě programu. Na tom ovšem není nic podivného - samozřejmě, že v radě museli zasedat představitelé našich nejlepších výzkumných institucí a samozřejmě je i to, že v soutěži uspěli jiní pracovníci z těch nejlepších pracovišť - nevím, jak by to mělo být jinak? Podstatné je, jestli podporu dostaly opravdu ty nejlepší projekty předložené

Jan Kostecký, vědecký pracovník, vedoucí Výzkumného centra dynamiky Země

Pan Andrey je patrně zastáncem absurdního přesvědčení, že vědec má být chudý jako kostelní myš a svoji posvátnou práci konat pouze z nadšení